

DALIBOR.

Předplacení při odbírání
v Praze pro měsíce říjen,
listopad a prosinec 50 kr.,
s poštou 1 zl.

Hudební týdeník s měsíční notovou přílohou.

Odpovědný redaktor :

Emanuel Meliš.

Nakladatel :

Robert Veit.

Číslo 11.

16. prosince 1858.

1. ročník.

EGYD BORZAGA.

Hudební umění vůbec a komorní hudba zvláště utrpěly úmrtím Borzagy velikou ztrátu, neboť pozbyly v něm jednoho ze svých nejznamenitějších zastupitelů.

Egyd Borzaga narodil se dne 1. září 1802 v Praze a obdržel tu své veškeré vzdělání. Chodě do škol, cvičil se mimo to pilně v hudbě a učil se nejprve houslím. Mladý Borzaga musel pro svou náklonnost k umění tomuto od otce mnoho výčitek snést; než to ho neodstrašilo.

Věnujíc se filosofickým a právníckým studiím, chopil se cello a počal se s největší horlivostí na něm cvičiti. Svou pilností, snahou, zálibou a láskou k tomuto nástroji docílil takových pokroků, že brzy do hudebních kruhů povolán byl, kdež svůj talent patrně osvědčil. Ukončiv svá studia, odebral se do Peště, kdež podav se své zálibě, u tamějšího divadla místo co solista a člen orchestru přijal a na nové své umělecké dráze úplného uznání a přízně si dobyl. Napotom přijal pozvání od jistého mecenáše, maďarského to šlechtice a prodlel několik let u něho, kdež času nabyl, by se na svém nástroji ještě více zdokonalil.

Roku 1834 přišel do Vídně a dal se v několika koncertech veřejně slyšet. Napotom převzav v koncertní společnosti partii pro cello v kvartetních zábavách od profesora Böhma uspořádaných, získal si svou duchaplnou a tulnou hrou všestranné pochvaly.

V následujícím roku dostalo se mu čestného vyznamenání, že oudem c. k. dvorní kapelly a brzy na to solistou a členem orchestru c. k. operního divadla jmenován byl. Roku 1848 stal se, za příčinou svého vědeckého vzdělání a své veliké známosti jazyků, tajemníkem c. k. operního divadla, v kterémžto postavení až do smrti setrval. Borzaga dobyl si hlavně velkých zásluh o hudbu komorní. Když Vieuxtemps roku 1853 a 1854 kvartetní zábavy dávat chtěl, vyvolil si, vyhledávaje těch nejlepších umělcův, Borzagu za cellistu a co zvláště zajímavé jest,

ještě dva jeho krajany, Dobíhala a J. Krále, tedy tři Čechy, za spoluúčinkující a došel s těmito umělci skvělého výsledku. Borzaga zúčastnil se též při kvartettách Hellmesbergrových a býval by ještě letos v nich účinkoval, kdyby smrt nelitostná dne 15. listopadu svíci života jeho byla nezhasla.

Borzaga byl ode všech, kteří ho znali, velice ctěn a vážen, a památka jeho utkví zajisté v myslí každého hudbomila. Hudební notability, umělci, přátelé a zvláště Čechové, shromáždili se čestně k jeho pohřbu, by zesnulému poslední úctu na rozloučenou prokázali. Pokoj popeli jeho!

Jan Král.

Majorano.

Novelletka ze života hudebnického.

(Pokračování.)

Když se starý vyzuřil, počal Caffaro klidným a lhostejným tónem:

„Nuže, nuže, laskavý Majorano! Vy jste se nadarmo rozhněval, bylo by zapotřebí toliko jednoduché záporné odpovědi na mou otázku a bývali bychom se srozuměli. Nyní když to vím, že k tomu nedáte svolení svého, bez něhož ranhojič operací tu předevezítí nesmí, pošlu Vám bez odkladu syna Vašeho nazpět. Nechť zde navždy pacholkem jest, jakým Vy jste, a nechť zde bídu a nouzi snáší. Učinil sem svou povinnost, chtě Vaše i jeho štěstí utvrditi, a z něho velkého, slavného umělce, bohatého, váženého muže učiniti. Vy jste mohl vším oplývati, a tento plný měsíc byl dnes pro Vás uchystán.“

Při těchto slovech vyndal dukáty naplněný měsíc a vysypal je před sebe na stůl.

Při pohledu na trpytící se zlato vyjasnily se tahy Majoranovy podivným způsobem.

On vedl Caffara do kouta a hovořil s ním, šeptaje dlouho a v tajnosti.

Konečně odešel chytrý Caffaro, spokojen, že tak šťastně svůj plán provedl.

Majorano zaprodal mužství svého syna.

Několik dní po tomto případě bylo viděti za svítání tré lidí, ani kráčeji po silnici, jež vedla k výšce Norcia.

Byl to Majorano Caffaro a nešťastný Gaetano, jenž netušil, jakému hnusnému přečinu za oběť padnouti má. Bylť jako vždy vesel a dobré mysli, zpívaje ty nejkrásnější písně zvýšeným hlasem.

Majorano potácel se polo opilý po boku chlapce, co zatím Caffaro čas od času strašně na starého pohlíželi, když právě nějaká mladá, lepá selská dívka je potkala, a na krásně rostlého, veselého mladíka pohledla.

Byl to v skutku nejvyšší čas, šeptal pak vždy Caffaro otci Gaetanově a uštěpačně se ušklebil.

Mezitím přišli k osudné vesnici a vstoupili do domu, jenž zevnitř štítem ranhojičským ozdoben byl.

Avšak i ve svém povolání sešedivělý, chladnou beze-ctností ozbrojený operator sám zděsil se, když mu kvě-
tující chlapec odevzdán byl, a měl za to, že je přec jen škoda toho roztomilého mladíka.

Ale oba mužové stáli na tom, by kastrací predevzal. Nešťastný chlapec, jemuž se předstíralo, že to je jediný prostředek, by svůj hlas a s ním rozkoš životní udržel, podrobil se volně a bez nářku operací. On nevěděl, jaký ukrutný přečin na něm se zpáchal.

Stalo se.

Tiše se všichni tři vzdálili: Majorano a Caffaro, zlo-
kujíce, zrak k zemi sklopili, co zatím chlapec smutně a
sklíčeně dále se ubíral, jakoby tušil, že je veta po jeho
životní rozkoši. (Pokračování.)

● prvních začátků na piano.

Sděluje *Frant. Blažek*, učitel harmonie na ústavě varhanickém.
(Pokračování.)

IX. Lekci. O taktu.

Takt náleží k nejdůležitějším a nejpodstatnějším částím hudby. Nejkrásnější zpěv bez taktu přednášený nepojímáme, necítíme, ba ani v naší mysli neutkví.

Skladba pravý svůj smysl dosáhne, hraje-li se přísně v taktu, vyjmouc ta místa, kdežto na odchýlení se taktu zvláštní výraz citu spočívá, jinak jest skladba jen pouhá směsice.

Takt jest někdy podstatnou známkou jistých druhů skladeb, n. p. pochod záleží vždy buďto ze dvoučtvrtního nebo čtyřčtvrtního taktu, valčík, menuet a jiných více z tři-čtvrtního taktu. Jaký charakteristický vliv má rozdílnot taktu na skladbu, o tom se nejlépe přesvědčíme, napíše-me-li a nebo hrajeme-li jednu a tu samu melodii v roz-
ličných taktech, k. p. v $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{6}{8}$ atd., při každé proměně taktu shledáme vždy něco nového, jiný výraz a jinou povahu.

Mimo to jest takt a tempo jediný prostředek, pomocí jichž možná skladbu pro více nástrojů současně provozovati.

Jelikož se nám takt tak důležitým osvědčuje, patrně tedy z toho vysvítá, jak se musí na vyvinování taktního citu a zachovávání taktu vůbec bedlivě hledět, a ne jak se to často stává lehkovázně co nepatrnou věc takt po-
važovat. Kde se toto poslední děje, tam také v patách zkáza hudebního a rytmického citu následuje.

S citem taktu jest člověk jáksi zrozen, nebo stává příkladů, že lidé hudbu neznajíce, přece cit taktu na jevo dávají, n. p. kováři, mlatici. První rána třech bušících ko-
vářů jest nejsilnější, druhá a třetí slabší, a tak se to dále v tom pořádku opětuje; podobně to tak slyšíme při mlácení.

Měl jsem jednou zajímavé podívání na dva hluchoněmé, kteří neslyšice hudbu pouze patřením, jsouce citem rytmickým puzeni, v taktu tančili. Zřejmý to úkaz, že od přírody tímto citem jest člověk obdařen.

Učitelova úloha tedy bude, jakby tento přirozený cit ještě dále vyvínoval, vzdělával a zdokonaloval.

Pokud žák z not nehraje, upotřebí se k probuzování taktního citu jenom jednotlivých tonů. Spůsob taktu vyjádří, kolikrát uhodí na klaves; stejnost a trvání dob odměří soudobným počítáním; dobu těžkou (thesis) vyznačí větším názvukem (akcentem), lehkým dotknutím se klavesu dá na jevo dobu lehkou (arsis).

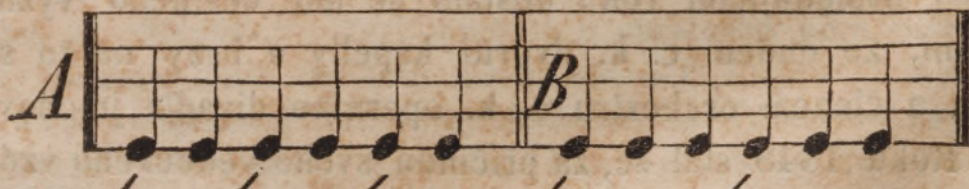
Hraje-li kousky (piecy) z not, tu jest nevyhnutelně potřebí, by žák, hrajíc spolu také doby taktu, počítal a podle tohoto počítání svou hru v taktu spravoval. Hraje-li v tempu tuze zdlouhavém a připadá-li na jednu dobu větší počet not, radno bude počítati články taktu, t. j. noty, jenž jsou polovicí doby.

Zanedbá-li se žák hned při prvopočátku k přísnému hraní v taktu přidržovat, pak později shledá žák i učitel, že musí tuto chybu dvojnásobným namáháním napravovat.

Poučení o povstání, rozličném rozměru a druhu taktu mohlo by se snad asi takto žákovi sděliti:

Příčilo by se našemu přirozenému citu a neblahý úči-
nek by u posluchače způsobilo, kdybychom delší řadu not tak hráli, žeby všechny tony byly stejně silné.

Samovolně by se ale stalo, žeby první nota dostala větší názvuk jak druhá, neb následující třetí nota, a tudy poznamenáme-li názvuk čárkou, obdrží dotčená řada u před-
nášení tvárnost, jak nám příklad A nebo příklad B ukazuje.

Celá řada, jak vidíme, rozpadá se na menší ale vždy stejné díly; v příkladu A nacházíme v každém oddělení dvě čtvrtnoty, v příkladu B též v každém oddílu třičtvrtnoty.

Takovéto oddíly jmenujeme takty; aby se však také oku patrnými učinily, dělá se po každém taktu kolmo ta-
žená čára, kterouž taktní čárou nazýváme.

Učitel ukáže žákovi buďto přes jednu neb dvě notové soustavy tažené taktovní čáry; napotom pokračuje dále:

Jeden každý takt dělí se zase ve více stejných dílů, kterým doby neb části taktu říkáme *). V předešle uvedeném příkladu *A* sestává jeden každý takt ze dvou takových dob, v příkladu *B* nacházíme v jednom každém taktu tři doby; v obou příkladech obsahuje jedna každá doba jednu čtvrtinu.

*) Rozdělíme-li část taktu ve dva stejné díly, obdržíme články taktu.

(Pokračování.)

Antonín Rubinstein.

Životopisní nástin, sděluje redaktor.

(Pokračování.)

V prosinci onoho roku započal první svou velkou cestu po Anglicku, Hollandsku, Švédsku a Německu, kteráž dvě leta trvavši, skvělými výsledky jak slávonosnými, tak peněžitými provázena byla. Avšak na jednostranném uměleckém vzdělání nebylo obezřetnému otci dosti, a přede nedala se stálá studia s těkavým životem spojit. I ustanovil se otec na tom, do své otčiny se navrátiti. Zúplna celý rok ztrávil Antonín doma, avšak zdá se, že duševních prostředků k vyššímu vzdělání tam pohotově nebylo, neboť již roku 1844 nalézáme Antonína a jeho bratra Mikuláše v Berlíně, kamž je, anť otec ochuravěl, matka přivedši, nedávno zesnulému professorovi Dehnu odevzdala, by svá hudební studia dokončili. Mikuláš osvědčoval tenkrát ještě vyšší stupeň hudebního nadání než Antonín, jenž pro komponování žádného zvláštního nadání na jevo nedával, co zatím se od Mikuláše, který již v 6. roku svého stáří hlavně sonaty a jiné kusy skládal, něco většího očekávalo. Tato očekávání se však nesplnila. Stal se z něho sice důkladný pianista a učený skladatel, anižby v obou oborech něco vynikajícího byl dokázal. Odvrátiv se od obou, věnoval se vyučování a žije nyní v Moskvě ženat, co vážený učitel

piana v příznivých okolnostech. Starší bratr, lékařstvím se zanášející, jest lékařem vyšší kategorie v císařské službě. U Antonína však vyvinula se v běhu téměř dvouletých jeho studií u Dehna vždy víc a více ukrytá tvůrčí síla, a on vrhl se se vši nadšeností na studium klassických děl, a s neunavenou horlivostí na kompozici.

Velmi dojemně na jeho zplápolající tvůrčí vnuknutí působila téhož času důvěrná známost se skladbami Mendelssohnovými, kteréž zde pod vedením samého mistra takřka u pramene znáti se naučil. Mendelssohn zamiloval si již v Londýně Rubinsteina, kdež ho jedenkrát sám do chrámu zavedl a jemu na varhany předebral. S mnohoslibným vývinem chlapcovým za času jeho studií v Berlíně vzrůstala také vřelá náklonnost Mendelssohnova k němu, a Rubinstein počítá obcování s tímto mistrem ke svým nejkrásnějším upomínkám. Mezi jiným připomíná s vděčností jednoho zvláštního vyznamenání, jehož se mu od téhož výtečníka dostalo. Na přání královo složená hudba k „Athulii“ dávala se totiž tenkrát ponejprv v královském divadle u přítomnosti vyššího kruhu zvaných hostů. Skladateli byly dva lístky k použití podány. Nemělo-li pak to Rubinsteina pohnutím a pýchou naplniti, že Mendelssohn dvanáctiletého chlapce za hodna uznal, aby jeho dílo poznati mohl? Mendelssohn dal mu jeden z těch dvou lístků a chlapec vstoupil, jda po boku Mendelssohnově, do královského koncertního sálu, což ze začátku velkého úžasu, poptávek a konečně živého zájmu pro Rubinsteina vzbudilo. V tomto čase zemřel mu otec. Matka musela k svým ostatním dětem nazpět, a byla nyní nucena, své hudební znalosti co učitelka k výživě svých dětí upotřebiti. Antonín nedostával další podpory a byl na své vlastní síly odkázán.

Mendelssohn, jehožto působením se bývalo snad toho docílilo, by si nutných prostředků k výživě dobyl, nebyl právě přítomen; Rubinsteinovo mládí a jeho v Berlíně známé postavení co žák byly překážky, že žádných chovanců dostati nemohl.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Zprávy domácí.

Opera. Die Jüdin (Židovka). Hranice vystavena, na níž mají vinníci upálení býti; představený soudu čte jim ortel smrti. I slyší tu Eleazar, že jen sám s dcerou svou upálen býti má a táže se, proč ne také Leopold? Tu se mu Recha vyzná, že sama jej vysvobodila, Eleazar neví si rady. Již odvádějí zbrojnoši Rechu na hranici: tu přistoupí Komtur k El., prose jej ještě jednou, by jemu zprávu dal o dceři ztracené; však Eleazar dlí, až Recha do ohně vržena, načež slovy: „Tam v ohni jest tvé dítě!“ mrtev sklesne. Opera tato patří k nejlepším skladbám, ješto se v novějších časech u nás objevily. V ní se nachází sice tak svobodného toku nápěvu, jako v dílech Auberových a Mayerbeerových; přede však jest hudba ušlechtilá, situacím a slovům záhodna. Harmonická stavba svědčí o obratnosti důkladného

skladatele a orchestrací jest krásně myšlena a mistrně držána. Taktéž výbojná jest charakteristika. Hlavní osoba v celku jest Židovka, a v Eleazaru jest židovství úplně zosobněno. Hlavní přednost v charakteristice Eleazara jest to, že není idealisován. Slabě proti ostatním osobám líčeny jsou postavy vévody Leopolda z Rakouska a princezny Eudoxie. Libretto této opery náleží k nejlepším pracím Scribeovým. Povstalot vlivem směru V. Huga. Opera tato zanechá po sobě hluboce pronikající a strašný dojem, jenž krásnou charakteristickou hudbou na nejvyšší stupeň se dovrší.

Slušno zmíniti se o paní Mellerové, jež Rechu znamenitě pojala a dramaticky věrně vylíčila. Co do zpěvu, výborně dostala úloze té velké. P. Bachmann nemohl tenkrát hlasu svého dobře použiti a vynechal svou arii. Jest vůbec věcí podivnou, že Leopold neponechán panu

Fektérovi, a že tento mladý a přičinlivý zpěvák tak málo kdy vystoupiti může. Orchester se držel jako obyčejně. Divadlo bylo naplněné. S.

— Slečna Albertina Z adrobílková, nejnadanější žákyně mistra Alex. Dreysehočka, kteráž již před několika lety v koncertě s chvalným vystoupila výsledkem, dostala od ředitelství abonentních koncertů v Bremě čestné pozvání, by dne 14. t. m. v koncertě tam na piano účinkovala.

— Slečna Vilemína Čermáková, talentovaná žákyně slovutného A. Dreysehočka, kteráž po Čechách koncertovavší, krásných výsledků dosáhla, uspořádá v sobotu dne 18. v sále konviktském koncert na piano.

— Pan Václav Proška, obratný varhaník v chrámě sv. Jakuba a u křižovníků, zvolen jest za ředitele kůru u sv. Jakuba. Dovedný týž hudebník narodil se dne 26. listopadu 1828 v Mačkově blíže Blatné, absolvoval výtečně r. 1844 školu varhanickou a byl r. 1848 u sv. Jakuba za supplujícího, r. 1854 u křižovníků za skutečného varhaníka zvolen. Dne 1. září t. r. jmenován jest od rady městské varhaníkem u sv. Vojtěcha. Proška složil pro malý orchestr několik hudebních žertův z českých národních písní, které založeny jsou v kontrapunktickém umění chvalnou zmínkou zasluhují.

— *Koncert Žofinské akademie* dne 9. listopadu obsahoval šestero skladeb přímého a dvě skladby volného slohu. Pominouce mlčením motetto od M. Hauptmanna: „Du bist ja doch der Herr“, pak motetto od F. Kückena a mužský sbor „Abendruh“ od Marpurga, zmíníme se toliko o motettu F. Mendelssohnově, jehožto solo slečny K. Jelínkové, M. Cantaniová a J. Hegratová chvalně přednášely. Neméně čacky počínala si slečna K. Jelínková v 116. žalmu pro sopránové solo od W. A. Mozarta, kteráž svým již nyní vyrovnalým organem u obecenstva pozornost zbudila. Zvláště zajímavá čísla byla „Crucifixus“ od Lottiho a český sbor „Večerní na Vltavě“ od Karla Slavíka. První vyniká výtečnou stavbou a rozmanitým vedením hlasu, co zatím Slavíkův sbor svou rázností v prvním dílu a efektu plným koncem tak obecenstvo rozjařilo, že se na všestranné přání opakovalo. Důstojný konec učiněn byl skladbou „Lasst uns den Dankgesang erheben“, jejížto mocná fuga s úvodním chorem každého zanítla. Ačkoliv všechny kusy byly důkazem obezřelého prostudování, nedošly přede všechny své platnosti zvláště proto, že sme dostatečného tenora pohřešovali. Co zpomůže výtečné řízení, když se dostatečných sil nedostává? Pročež bylo by radno, kdyby se raději od četných koncertů upustilo, a na stálé vyučování ve zpěvu hledělo; neboť tak jen získá si akademie obratné zpěváky a zpěvačky. Nemůžeme jinak, než k výboru volati: Caveant consules, ne — detrimenti capiat! —1—

— *První kvartettní zábava* pánů A. Benevice, A. Paulusa, J. Goltermanna a J. Kindla, ježto se dne 10 t. m. odbývala, započala s kvartettem (op. 74 do F-dur čís. 2) od Jos. Haydna. Každá komposicí Haydnova má věty, jimž utěšená naivnost a šibalský rozmar věčné bujarosti dodávají. Tak to je i při tomto kvartettu, v němžto pan Antonín Benevic, vnořiv se do hlubin této skladby, krásným přednesem vynikl. Druhé číslo bylo Volkmannovo kvartetto

do A-mol (op. 9). Slyševše vloni zdařilé kvartetto do G-mol od téhož skladatele, byli sme napnuti na výsledek tohoto plodu; avšak naše naděje byla z části zklamána. Ani scherzo se svým zajímavým začátkem, ani finale s několika duchaplnými taby nebyly s to, veškerou pozornost obecenstva na sebe obrátit. Tím více účinkoval podvojný kvartet od L. Spohra (op. 65 D-mol), v němž se pánové Bauš, Meloun, Bauer a Wiedemann zúčastnili. Oživující síla téhož díla rozehrála nejen obecenstvo, alebrž i umělce a scherzo tohoto výtečného díla muselo se opětovat. Pojmutí všech kusů bylo výborné a vyvedení v pravém smyslu slova umělecké. Upozorňujeme milovníky hudby na příští produkci, které všim právem k nejpovedenějším náležejí, neboť při nich se slučuje největší umělost zároveň s duchaplným pojmutím. S.

Nové hudebniny. U Spiny ve Vidni vyšla výborná a dlouho očekávaná mše do D od slovutného Veita. Je pro čtyry solové hlasy, chor a orchestr s doprovázením varhan psána a stojí 10 zl. stř. Pro odběratele Dalibora je u Rob. Veita o třetinu levnější. — Pro vánoční čas doporučujeme pánům učitelům Horákovu pastorální mši pro odběratele Dalibora v ceně 2 zl. stř., pak Füh-rerovu velkou pastorální mši (5 zl. stř.). Dále malou jeho pastorální mši (3 zl. 30 kr. stř.), Kempterovu pastorální mši v ceně 4 zl. stř., dále jeho graduale a offerorium (po 1 zl. 36 kr. stř.), Zvonařovy pastorální praeludia (45 kr. stř.) a posléze Grünbergerovy pastorální varhanní kusy (1 zl. stř.). Odběratelům Dalibora se u všech kusů třetina sleví.

Zprávy z Rakouska a z ciziny.

Allenburg. V koncertě houslisty M. Stamma, jenž se dne 29. listopadu odbýval, hrál také cellista Davidov z Moskvy fantasii od Servaisa s cituplným přednesem a s dokonalou technikou, a líbil se velice.

Brno. Nyní zde požíváme velmi zajímavých večerů v divadle. Hraje pohostinsku výtečný zpěvák pan J. L. Lukes a líbí se velice. Vystoupil co Tamino, Max, Stradella, Trovatore, Duca di Mantova v Rigoletto, a ve všech úlohách osvědčil mistrovskou hru a znamenitou školu. Divadlo bylo vždy jak nabito a potlesk velký. Dne 15. t. m. vystoupí co Ottavio v Don Juanu. I těšíme se velice na tuto úlohu, neboť jeho pojmutí každé partie musí každého zanítit.

Lausanne. Virtuoska na housle, slečna Theresa Ferniová, oznámila tu se svým bratrem Angelem koncert. Dne 5. t. m. přibyli oba se svou matí po dráze do Lausanne. Když z vagonu vystupovali, upadla paní Ferniové schránka s houslemi; Theresa chtěla ji ze šín, na něž upadla, zvednouti — v tom okamžiku hnula se mašina a kolo vagonu přejelo levou ruku Theresinu. Okamžitě povolán byl lékař, avšak zdá se, že se ji ruka odejmouti musí. Jaké to neštěstí pro ubohou rodinu.

Listárna. Panu J. J. Upotřebíme na přes rok. — Panu N. v Lublani. Pište nám o poměrech hudebních z Vašeho města. — Panu N. v Karlsruhe. Což od Vás ničehož neuslyšíme? Pište nám o tamějších hudebních poměrech. — Panu V. v Záhřebu. Proč prodléváte?